

Groeninventaris en ecologische waardering Panoven site te Loksbergen-Halen

Opdrachtgever: Stad Halen

Contactpersoon: Ronny Wuestenberg

Uitvoering: Ilse Plessers

Afwerking: maart 2009

Regionaal Landschap Lage Kempen vzw

Grote Baan 176, 3530 Houthalen-Helchteren

E-mail: info@rllk.be

Tel. 011/78 52 59

www.RLLK.be

Fax: 011/83 21 02

Inhoudstafel

Situering	2
Inventarisatie	2
Resultaten	2
Waardering	5
Ecologische doelstellingen/streefbeelden voor Panovensite	6
Geraadpleegde literatuur	6

Situering

De groeninventaris kadert in de opmaak van een masterplan voor de panovensite te Halen-Loksbergen. De site wordt opnieuw en verder ontwikkeld als unieke getuige van de Limburgse en Vlaamse historische dakpannenfabrieken, met aandacht voor het structureren en verbinden van andere bestaande of nieuw aan te trekken activiteiten. Deze worden ruimtelijk te gekaderd naar hun draagkracht en ingebed in de site. Een evenwichtige uitbouw van de site zal bijdragen tot het behoud en opwaardering van de aanwezige natuur- en landschapselementen en cultuurhistorisch en industrieel erfgoed.

Inventarisatie

Voor de volledige site werd een gebiedsdekkende ecotopenkaart opgemaakt naar analogie met de Biologische Waarderingskaart (BWK). De Panoven site is terug te vinden op de Biologische Waarderingskaart versie 2.1 opgemaakt door het Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek. Doch deze kaart geeft niet de meest recente situatie weer en is niet op een dergelijke kleine schaal uitgevoerd waarbij de bijvoorbeeld smalle lintvormige elementen zoals waterlopen, perceelsranden en overhoekjes, die in oppervlakte vaak beperkt zijn maar vaak een belangrijke ecologische waarde hebben, ook opgenomen werden. De ecotopenkaart gegenereerd door het Regionaal Landschap Lage Kempen kan beschouwd worden als een update van de BWK én opgemaakt met een grotere detailleringgraad. Deze kaart laat toe ook een gebiedsdekkende waardering aan het terrein te geven.

Methodiek

Als basis voor de terreininventarisatie werd de meest recente luchtfoto en het opmetingsplan van de bestaande toestand (opgemaakt door de landmeter-expert Dirk Arnauts) gebruikt. Op deze kaart werden de verschillende vegetatie-eenheden (ecotopen) afgebakend. Hieraan werd vervolgens een BWK-code aan toegekend.

Bijlage 1 geeft meer uitleg over de relaties tussen karteringseenheden en extra aanduidingen. Zo geeft een / een oorzakelijk verband of evolutie aan. Bijvoorbeeld kj/hu is een hoogstamboomgaard met een mesofiel hooiland in de ondergroei. Een schuine streep kan ook verwijzen naar een recent verdwenen habitat. Deze aanduiding is van belang voor het achterhalen van potenties of een onrechtmatig verdwenen habitat.

Resultaten

Kaart 1 geeft de ecotopenkaart weer. Onderstaande tabel geeft de voorkomende ecotopen weer met de oppervlakte voor de vlakvormige ecotopen en de lengtes voor de smalle lijnvormige elementen zoals bomenrijen, hagen, houtkanten en grachten. In totaal werden 100 ecotopen gekarteerd verdeeld over 39 puntvormige elementen bestaande uit dikke solitaire bomen, 18 lijnvormige elementen met een gezamenlijke lengte van 1,73 km en 43 vlakvormige elementen met een gezamenlijke oppervlakte van 6,76 ha.

Onderstaande tabel geeft de voorkomende ecotopen met hun oppervlakte of lengte. De biologische waarde wordt ook reeds weergegeven. Hiervoor verwijzen we naar het hoofdstuk "waardering".

Tabel 1: voorkomende ecotopen met weergave van de biologische waarde en oppervlaktes/lengtes.

Vlakvormige elementen

ecotoop	omschrijving	biologische waarde	oppervlakte (m²)
ae	eutrofe plas	z	1607
bl	akker op lemige bodem	m	22925
gml	gemengd loofhout	w	735
gml/sz	gemengd loofhout met in de ondergroei opslag van allerlei aard	w	850
hp	soortenarm permanent cultuurgrasland	m	4324
hp+	soortenrijk permanent cultuurgrasland	w	10262
hr	verruigd grasland	w	376
hr-	verruigd grasland, niet goed ontwikkeld	m	2983
hr+	verruigd grasland, goed ontwikkeld	w	373
kha	houtkant met dominantie van zwarte els	z	273
khf	houtkant met dominantie van es	z	241
khgml	houtkant met gemengd loofhout	z	724
kj-/hr/hu-	jonge hoogstamboomgaard met in de ondergroei elementen van een mesofiel hooiland en verruigd grasland	mw	8715
kn	poel	z	27
kt(gml)	talud met gemengd loofhout	w	1039
mr	rietland (grote lisdodde)	z	285
n (rozen)	aanplanting rozen	m	86
n(klimop)	aanplanting klimop	m	188
nco + na	aanplanting hazelaar met zwarte els	w	218
nfr	aanplanting met es	w	231
ngml	aanplanting met gemengd loofhout	w	338
sf	vochtig wilgenstruweel	z	4144
u (parking)	bebouwd terrein	m	1366
u/sz	vroegere bebouwing (industrieel erfgoed) met opslag van allerlei aard	mw	324
uv	bebouwing/terrein met recreatieinfrastructuur	m	3289
uv/hp-	bebouwing/terrein met recreatieinfrastructuur op een soortenarm grasland	m	1708

Lijnvormige elementen

ecotoop	omschrijving	biologische waarde	lengte (m)
k(ae)	sloot	z	412,06
kae+	soortenrijke sloot	z	689,31
kbac	bomenrij van esdoorn	w	20,71
kbq	bomenrij van gemengd loofhout	w	29,93
kbq	bomenrij van zomereik	z	111,73
khacc	haag van spaanse aak	z	144,51
khca	haag van haagbeuk	z	14,70
khcon	coniferenhaag	m	198,46
khcr	meidoornhaag	z	106,12

Solitaire bomen

boomsoort	omschrijving	biologische waarde	aantal
ace	Esdoorn	w	1
aln	Zwarte els	w	2
cra	Eenstijlige meidoorn	w	1
fag	Beuk (knotbeuk)	z	1
fra	Gewone es	w	9
pru	Zoete kers	w	4
pyr	Peer	w	2
que	Zomereik (knoteik)	z	2
que	Zomereik	w	18

Uit kaart 1 en bijhorende tabel 1 kan afgeleid worden dat - afgezien van de akker die 2,3 ha groot is - het merendeel van de oppervlakte ingenomen wordt door de gazons. 1 ha wordt ingenomen door relatief soortenrijke gazons. Meerdere kruidachtige soorten (o.a. Scherpe boterbloem, Pinksterbloem, Veldzuring, Madeliefje, Margriet) komen voor in deze gazons. Dit heeft te maken met het feit dat deze gazons niet bemest worden en de vochtgradiënt die hier aanwezig is. Hoe verder naar het zuiden, hoe vochtiger het terrein. Het gaat om de gazons in het noordoosten van het terrein, zijnde deze grenzend aan de bebouwing en deze grenzend aan de vijver. Deze ecotopen worden aangeduid als hp+.

Aan de randzones van deze soortenrijke gazons, komen enkele kleine zones voor met een ruigere vegetatie (aangeduid als hr). Deze zones worden minder frequent gemaaid en ruigtekruiden zoals Brandnetel, Ridderzuring, en op de natste plaatsen ook Rietgras, nemen de overhand. De ruigere vegetatiezones zijn belangrijk voor heel wat fauna zoals vlinders, kevers en spinnen.

Dichter bij de bebouwde en verharde gedeelten van de site komen soortenarme permanente graslanden voor met een totale oppervlakte van 0,43 ha. Engels raaigras, Witte klaver en Kruipende boterbloem zijn hier de dominerende soorten. Deze gazons worden aangeduid als hp.

De jonge hoogstamboomgaard in het westen van de Panoven site neemt een oppervlakte in van 0,87 ha. Ter drainage is de boomgaard doortrokken met talrijke slootjes die vaak meerdere soorten water- en moerasplanten herbergen. Door het uitblijven van maaibeheer is de vegetatie in de ondergroei zeer ruig met veel distels, berenklauw en forsere grassoorten.

Ten zuiden van deze boomgaard bevindt zich een vochtig wilgenstruweel (sf) waar wilg en zwarte els domineren op een zeer natte bodem.

De vijver werd gekarteerd als een eutrofe plas (ae) en neemt een oppervlakte in van 0,16 ha. Verschillende soorten waterplanten komen voor. Aan de rand van de vijver is er plaatselijk dominantie van Grote lisdodde, wat wijst op verlanding van de vijver. Door het uitblijven van beheer, bevat de bodem veel slib en/of organisch materiaal (bladval). Hierdoor ontstaat een ideaal milieu voor Grote lisdodde. Deze soort kan zeer gemakkelijk kiemen in zulke omstandigheden en kan zich met zijn uitlopers snel uitbreiden zodat zij niet zelden het hoofdbestanddeel van de begroeiing wordt en andere begroeiingen van uiteenlopende aard kan gaan overwoekeren. Een minpunt voor de vijver zijn zeker de rechte oevers. Deze zijn afgeboord met plankjes en palen. Hier kunnen aanwezige amfibieën niet of moeilijk uit de waterpartij geraken en verdrinken ze.

Houtkanten en aanplanten, met voornamelijk inheems loofhout, nemen gezamenlijk een oppervlakte in van 0,46 ha. Ze zorgen voor een diversiteit aan structuur en soorten op het terrein en leveren daarom een belangrijke bijdrage aan de ecologische waarde van het gebied.

Wat de lijnvormige elementen betreft hebben de sloten en grachten een gezamenlijke lengte van 1100 meter. De totale lengte aan bomenrijen op het terrein bedraagt 162 m. De totale lengte aan hagen bedraagt 464 m. Coniferenhagen komen het meest voor met een totale lengte van bijna 200 m. In de omgeving van de vijver staat een haag van Spaanse aak met een lengte van 144 m. In de omgeving van de boomgaard en jeugdlokalen staat een 100 meter lange meidoornhaag.

Houtkanten werden bij de vlakvormige elementen ondergebracht omdat deze een breedte hebben van meer dan 2 meter.

Waardering

Kaart 2 geeft de waardering weer van de voorkomende ecotopen. Deze waardebepaling is volledig analoog aan deze gebruikt bij de Biologische Waarderingskaart. Elke karteringseenheid krijgt een waarderingscijfer gaande van één tot en met vijf waarbij 1 en 2 staan voor biologisch minder waardevol, 3 staat voor waardevol en 4 en 5 staan voor biologisch zeer waardevol. Dit waarderingscijfer werd bekomen aan de hand van vier criteria: zeldzaamheid van de karteringseenheid in België, biologische kwaliteit, kwetsbaarheid en vervangbaarheid. Deze cijfers werden vervolgens vertaald naar volgende categorieën:

- m: minder waardevol (in het wit aangegeven op kaart)
- mw: minder waardevol met waardevolle elementen (lichtgroen)
- mz: minder waardevol met zeer waardevolle elementen (komt niet voor op Panoven site)
- w: waardevol (felgroen)
- wz: waardevol met zeer waardevolle elementen (komt niet voor op Panoven site)
- z: zeer waardevol (donkergroen)

Uit kaart 2 en tabel 1 kunnen we afleiden dat 3,7 ha ingenomen wordt door biologisch minder waardevolle elementen. Dit betreft dan de grote akker (2,3 ha), de soortenarme gazons en de bebouwde of verharde gedeelten. Wat de lijnvormige elementen betreft, zijn het de coniferenhagen welke biologisch minder waardevol zijn.

1,44 ha en 50 meter van de lijnvormige elementen wordt ingenomen door biologisch waardevolle ecotopen die hoofdzakelijk bestaan uit:

- soortenrijke gazons;
- bestanden met gemengd loofhout;
- ruigere graslandgedeeltes aan de rand van de soortenrijke gazons;
- aanplanten met inheems loofhout;
- bomenrijen met gemengd loofhout;
- solitaire bomen.

De jonge hoogstamboomgaard krijgt als waardering minder waardevol met waardevolle en zeer waardevolle elementen. De boomgaard op zich krijgt als waarde 'biologisch minder waardevol' omdat hij nog zeer jong is. De ruigere ondergroei is biologisch waardevol. Naar flora toe, komen verschillende soorten voor, maar vooral naar fauna toe is dit biologisch waardevol. Heel wat ongewervelden zoals vlinders, spinnen, kevers en sprinkhanen hebben een voorkeur voor dit soort vegetaties. De talrijke soortenrijke grachtjes doorheen dit perceel zijn biologisch zeer waardevolle elementen. De totale oppervlakte van dit perceel is 0,87 ha.

0,73 ha van de oppervlakte 1478 meter lijnvormige elementen herbergen zeer waardevolle habitats. Het gaat hier dan om, wat de vlakvormige elementen betreft:

- wilgenstruwelen;
- houtkanten met inheems loofhout ;
- vijver en kleine poel.

en wat de lijnvormige elementen betreft:

- inheemse hagen (Haagbeuk, Spaanse aak, Eenstijlige meidoorn) ;
- bomenrij van Zomereik;
- soortenrijke slootjes.

solitaire bomen:

- knoteiken;
- knotbeuk.

Conclusie

De Panoven site herbergt momenteel ecologisch waardevolle tot zeer waardevolle elementen. Deze ecologische waarde is gebaseerd op:

- De aanwezigheid van talrijke biologische (zeer) waardevolle lijnvormige elementen die een belangrijke corridor- of verbindingsfunctie vervullen (hagen, bomenrijen en sloten).
- De aanwezigheid van zeer waardevolle struwelen en houtkanten.
- De aanwezigheid van gradiëtsituaties (droog-nat) met specifieke aan die omstandigheden gebonden vegetaties, die ontstaan zijn door het extensieve beheer en het achterwege laten van bemesting.
- De ruimtelijke afwisseling en kleinschaligheid die leiden tot een interessant halfopen landschap met randsituaties, waarvan deze laatste weliswaar nog versterkt kunnen worden.
- De afwisseling van zones met een intensief beheer (zones nabij bebouwing) en zones met een extensief beheer (achterliggende houtkanten, struwelen, overhoekjes aan de rand van de gazons,...).

Ecologische doelstellingen/streefbeelden voor Panoven site

Er zijn zeker potenties tot verdere ecologische verrijking bij deskundige begeleiding van het beheer. Door middel van een inrichtings- en beheerplan kan de natuurwaarde van het terrein verder worden versterkt en dit zowel voor de bebouwde gedeelten delen als voor de landschappelijk meer open delen. Voor de Panoven site worden volgende mogelijkheden voor de ecologische versterking naar voor geschoven :

- Verwijderen van de coniferenhagen en plaatselijk vervangen door hagen van inheemse (autochtone) soorten.
- Geen exoten aanplanten. Enkel inheems en bij voorkeur autochtoon plantgoed gebruiken.
- Ontwikkeling van randsituaties (mantel-zoomvegetaties). Mantel-zoomvegetaties ontbreken grotendeels. Deze zijn van cruciaal belang voor heel wat faunasoorten. Er dient gestreefd te worden naar spontane ontwikkeling van een bosrand, waar dit technisch mogelijk is. Momenteel zijn de grenzen tussen houtkant of struweel en open grasland of akker zeer scherp.
- Beheer van de vijver waardoor het proces van verlanding kan tegengegaan worden.
- Ontwikkeling van plas-drassituaties door aanleg van geleidelijke oevers of de aanleg van uitstapplaatsen voor amfibieën op een aantal plaatsen.
- Ontwikkeling van natuurlijke graslanden, hooilanden of ruigtes in de gedeelten die buiten de meest betreden of gebruikte zones zijn gelegen door een aangepast, meer extensief maaibeheer.
- Behoud van de graslanden die aangeduid zijn als hp+ met aangepast maaibeheer en ontwikkeling van hooiland in de randzones.
- Behoud van de afgetakelde fruitbomen (2 perenbomen) in de omgeving van de zandbak en de knotbomen. Holenbroeders (o.a. Holenduif, Steenuil, Bosuil, spechten, Grauwe vliegenvanger, Glanskop, Boomkruiper, Boomklever...) maken hier dankbaar gebruik van.
- Behoud van dood hout en dode bomen waar dit uit veiligheidsoverwegingen mogelijk is. Dood hout is tevens zeer belangrijk voor vleermuizen en heel wat ongewervelden.

- Indien geopteerd wordt om bijkomend struweeltjes, bosranden of houtkanten aan te planten worden volgende soorten aangeraden: Gewone es, Zwarte els of wilg als opgaande bomen of knotbomen en Gelderse roos als struiksoort op de natste standplaatsen. Op de wat drogere delen kunnen volgende soorten aangeplant worden: Zomereik, Zoete kers, linde, iep, Spaanse aak, Hazelaar, Haagbeuk, meidoorn, Sleedoorn of Rode kornoelje.
- Verwijderen van tuinafval nabij de bebouwing.
- Verwijderen stortplaats groenafval midden op de site.

Geraadpleegde literatuur

Berten R. 1993. Limburgse plantenatlas. Ism Likona.

Biesbrouck B., Es K., Van Landuyt W., Vanhecke L., Herly M., Van den Brecht P., 2001. Een ecologisch register voor hogere planten als instrument voor het natuurbehoud in Vlaanderen. Brussel, Rapport Vlana 00/01. Flo.Wer vzw, het Instituut voor Natuurbehoud, de Nationale Plantentuin van België en de KULeuven in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap.

De Blust G., Froment A., Kuyken E., Nef L., Verheyen R., 1985. Algemeen verklarende tekst bij de Biologische Waarderingskaart van België.

VAN LANDUYT, W. , HOSTE, I., VANHECKE, L., VAN DEN BRECHT, P., VERCRUYSSSE, W. & DE BEER, D. (2006). Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels Gewest. INBO, Nationale Plantentuin van België & Flower.

WEEDA, E.J.; R. WESTRA; C. WESTRA; T. WESTRA, 1991-1995. Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties (5 delen), IVN.